

В методиках надання логопедичної допомоги заїкуватим дітям (В.А.Власова, С.А.Миронова, Н.А.Чевельова, А.В.Ястребова, Є.Ф.Рау, А.Я.Євгенова) розроблені етапи формування плавного мовлення від елементарних його форм до більш складних, також розроблені комплекси вправ з розвитку мовленнєвого дихання, інтонаційних характеристик мовлення.

Питанню усунення заїкання у дошкільників в ігровій діяльності присвячені праці Г.А.Волкової, С.А.Ігнат'євої, Л.П.Успенської, Є.Л.Пеллінгер, в яких була запропонована система різних ігор-вправ щодо корекції заїкання з урахуванням психології дитячого віку. Зокрема, в 1989 році С.А.Ігнат'єва під керівництвом Р.Є.Левіної захистила кандидатську дисертацію щодо використання ігор в корекційно-виховній роботі із заїкуватими дітьми старшого дошкільного віку. [4. 240]

Науковці НДІ дефектології на основі різностороннього (клінічного, нейрофізіологічного і психолого-педагогічного) вивчення, а також навчання дітей з мовленнєвими порушеннями в експериментальних класах розробили навчально-методичну документацію, необхідну для організації навчання даної категорії дітей в спеціальних школах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. К 100-летию со дня рождения Р.Е.Левиной. // Дефектология. – 2008.- №1. 36с.
2. Левина Р.Е. Нарушение речи и письма у детей: Избранные труды / Ред.-сост. Г.В.Чиркина, П.Б.Шошин. – М.: АРКТИ, 2005. – 224с.
3. Левина Р.Е. Исследование сектора логопедии Института дефектологии АПН СССР. – М., 1969. / Дефектология №1,36-40с.
4. Логопедия: методические традиции и новаторство / Под.ред. С.Н.Шаховской, Т.В.Волосовец. – М.: Изд. Московского психолого-социального института; Воронеж: Изд.НПО «МОДЭК», 2003. – 336с.
5. Методы обследования речи детей: Пособие по диагностике речевых нарушений / Под общ.ред. Г.В.Чиркиной. – 4-е изд., доп. – М.: АРКТИ, 2005. – 240с.
6. Геркина М.И. Влияние условий общения на проявление заикания у дошкольников. Канд. дис. М., 1971.

УДК 376.2:004

ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ ГОТОВНОСТІ ПІДЛІТКІВ ІЗ ДИТЯЧИМ ЦЕРЕБРАЛЬНИМ ПАРАЛІЧЕМ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Дітковська Л.А.

Інститут корекційної педагогіки та психології
НПУ імені М.П.Драгоманова

У статті представлені результати дослідження рівня готовності підлітків із дитячим церебральним паралічем до використання інформаційно-комунікаційних технологій.

В статье представлены результаты исследования уровня готовности подростков с детским церебральным параличом к использованию информационно-коммуникационных технологий.

The article presents the results of research readiness teens with a child cerebral palsy to use information and communication technologies.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології, підлітки з дитячим церебральним паралічем, підготовка підлітків із ДЦП до використання ІКТ.

Ключевые слова: информационно-коммуникационные технологии, подростки с ДЦП, подготовка подростков с ДЦП к использованию ИКТ.

Key words: information-communicational technologies, teens with a child cerebral palsy, preparation teens with cerebral a child palsy to use ICT.

За даними медичної статистики, одним з найбільш поширених захворювань центральної нервової системи за останні роки став дитячий церебральний параліч. Однією із життєво необхідних компетенцій молоді XXI ст. є навички роботи з комп'ютером, знання інформаційно-комунікаційних технологій та уміння їх ефективно використовувати. Проведений нами аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчив, що тема підготовки осіб із дитячим церебральним паралічем до використання ІКТ малодосліджена. Тому постає завдання створення

корекційно-компенсаторних методик підготовки молоді з ДЦП до використання ІКТ у всіх сферах життєдіяльності.

Формування готовності підлітків із дитячим церебральним паралічем до використання інформаційно-комунікаційних технологій розглядається нами як цілеспрямований процес навчання та виховання у особистості здатності до засвоєння знань та умінь, самоосвіти, до оволодіння навичками комунікації та життєво необхідними компетенціями з метою реабілітації та інтеграції у суспільство. Навчально-виховна та корекційно-реабілітаційна робота орієнтована на індивідуальний підхід до кожної дитини, відновлення та розвиток її здібностей, підготовку до життя за умов сучасного інформаційного суспільства. Соціальна реабілітація орієнтована передусім на особистість кожної дитини, що дозволяє їй бути активним та рівноправним учасником процесу реабілітування.

Системне моделювання процесу формування готовності підлітків із ДЦП до використання ІКТ здійснюється нами у три етапи. Модель підлітка з ДЦП вибудовано на основі чотиривимірної психологічної структури особистості, ядром якої є особистість підлітка, з урахуванням психофізіологічних характеристик та особливостей розвитку у перехідному віці. Зокрема, саме у підлітковому віці (від 10 до 15 років) відбувається інтенсивний розвиток уваги, пам'яті, мислення; навчальна діяльність спрямовується на самоосвіту та самовдосконалення; визначаються життєві й професійні схильності.

Модель готовності суб'єкта операторських дій у користуванні ІКТ побудовано на основі моделі готовності до здійснення певних видів діяльності, моделі суб'єкта операторських дій у системі „людина-техніка”, моделі суб'єкта операторських дій у користуванні ІКТ. Аналіз психолого-педагогічної літератури та досліджень у сфері інженерної психології вказує на те, що і оператору інформаційно-комунікаційної техніки і користувачу ІКТ потрібні високий рівень об'єму, концентрації, розподілу, перемикання, стійкості уваги; розвинуте наочно-образне та словесно-логічне мислення; хороші показники наочно-образної, словесно-логічної, оперативної й короткочасної пам'яті; високі вимоги до невербального і вербального інтелекту. Отже, розроблена нами модель формування готовності підлітків із ДЦП до використання ІКТ об'єднує сукупність таких взаємопов'язаних компонентів як психологічний, фізіологічний, операційно-пізнавальний, культурно-аксеологічний та соціальний.

Третій етап присвячений моделі процесу формування готовності суб'єкта операторських дій у користуванні ІКТ. Наша корекційно-реабілітаційна методика концептуально базується на п'ятифакторній діяльній моделі комплексного реабілітування, структурній схемі процесу формування готовності як реабілітаційної системи, кібернетичній змістовно-цільовій моделі навчально-реабілітаційного процесу [3].

На нашу думку, такі підходи до моделювання готовності підлітків із ДЦП до використання ІКТ дозволять сформувати та застосувати практично корекційно-реабілітаційну методику психологічної, фізіологічної, операційно-пізнавальної, культурно-аксеологічної та соціальної підготовки підлітків із ДЦП до використання інформаційних та комп'ютерних технологій у всіх сферах життєдіяльності сучасної людини.

З метою вивчення наявного стану готовності підлітків із ДЦП до використання ІКТ нами було здійснено експериментальне дослідження. У констатувальному етапі нашого дослідження брали участь 60 учнів середньої загальноосвітньої школи №168 і спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату №15 для дітей з наслідками поліомієліту та церебральними паралічами м. Києва. Методика дослідження рівня готовності підлітків із ДЦП до використання ІКТ розроблена нами на базі моделі формування зазначеної готовності та містить методики обстеження суттєво важливих якостей та характеристик, необхідних для використання ІКТ у технологічно складному інформаційному середовищі.

Метою констатувального експерименту було визначення рівнів психологічної, фізіологічної, операційно-пізнавальної, культурно-аксеологічної, соціальної готовності підлітків на початковому етапі навчання. У ході дослідження нами застосована система таких методів як спостереження, бесіда, опитування, тестування, вивчення результатів навчально-виховного процесу та соціально-педагогічного анамнезу дитини.

Готовність підлітків із ДЦП до використання ІКТ об'єднує сукупність таких взаємопов'язаних компонентів як психологічний, фізіологічний, операційно-пізнавальний, культурно-аксеологічний та соціальний. Тому критеріями рівня сформованості готовності підлітків із ДЦП до використання ІКТ є рівень сформованості кожного з цих компонентів.

На першому етапі дослідження було визначено стан фізіологічної готовності кожного учня, тобто рівень розвитку психофізіологічних та фізіологічних функцій підлітка із ДЦП. Ми досліджували моторні, мовленнєві і зорові функції, тобто ті функції, що необхідні для навчальної діяльності учня. При діагностуванні фізіологічного стану ми керувалися результатами медичного та логопедичного обстежень дитини. На основі аналізу даних медичної картки про розвиток дитини ми з'ясували, що серед учнів, які брали участь у констатувальному етапі нашого експерименту, 42% мають діагноз спастична диплегія, 21% – тетрапарез, 13% – геміпарез, 12% – змішана форма, 8% – парапарез, 4% – спастична дисплазія. Темп розвитку дітей – нормальний. Стан розвитку дрібної моторики вивчався індивідуально у процесі спостереження за діяльністю дитини та бесід з нею. Виявлені вторинні захворювання сенсорних систем: порушення зорового сприйняття, косоокість, міопія, дизартрія, дизграфія, загальне недорозвинення мовлення. Обсяг зорового, слухового, тактильного сприйняття звужений у 12% дітей. Зорове сприйняття порушене у 4%. Дизартричне порушення мовлення мають 14% дітей, дизграфія виявлена у

29% дітей. Комунікативна функція мови розвинена недостатньо у 4% дітей, діагноз „загальне недорозвинення мовлення” – у 8%.

Психологічна готовність поєднує мотиваційно-потребні та інтелектуальні аспекти. На другому етапі дослідження для виявлення у підлітків наявності мотивацій використання ІКТ та потреб у їх застосуванні нами розроблено авторську анкету. Так, 22% дітей не мають вдома комп'ютер. 56% не знають про можливість отримати вищу освіту дистанційно. 30% не можуть визначити для працівників яких професій потрібне знання комп'ютерних технологій. Тільки 20% знають про всі можливості використання Інтернет. Та всі опитані розуміють необхідність освоєння комп'ютера і хочуть навчитися працювати на комп'ютері. Усвідомлення підлітками значення та можливостей застосування ІКТ у навчанні та подальшій професійній діяльності, позитивне ставлення до техніки сприятиме їх подальшій підготовці до використання ІКТ.

Дослідження рівня розвитку інтелектуальних аспектів учнів таких як пам'ять, увага, різні види мислення проводилося у кілька етапів з використанням психолого-педагогічних методик та тестів. Саме у підлітковому віці починає розвиватися логічна пам'ять. Дослідження учених підтверджують залежність якостей пам'яті від стану психофізичного розвитку особи. Рухові, сенсорні, мовленнєві порушення, ймовірні у випадку захворювання на ДЦП, спричиняють труднощі із запам'ятовуванням, зберіганням та відтворенням певних видів інформації. Для перевірки стану зорової пам'яті ми застосували методику повторення десяти чисел. Так, 34% опитаних мають достатній рівень продуктивності запам'ятовування, 50% – середній, 16% – початковий. Для оцінювання стану слухової пам'яті, динаміки запам'ятовування, втомлюваності – методику повторення десяти слів. З кожним відтворенням кількість правильно названих слів збільшувалася у 81% підлітків. 42% називали одне зайве слово. Підвищена стомлюваність, виснаження уваги спостерігалось у 15%. Так, всі десять слів не повторив жоден учень. Дев'ять слів повторили 43% на третій спробі, 28% – на четвертій спробі. Високий ступінь стомлюваності спостерігався у 14% дітей.

У підлітковому віці зростає обсяг уваги, краще виявляється уміння розподіляти та переключати увагу. Та захворювання центральної нервової системи може викликати порушення рівня розвитку уваги підлітків із ДЦП. Визначення ступеня концентрації та стійкості уваги проводилося за методикою „Таблиці Шульте”. Так, 16% учнів мають достатній рівень ефективності роботи, 33% – середній, 51% – початковий.

Користувачу комп'ютерної техніки потрібно мати високий рівень розвитку різних видів мислення та інтелекту. Основними особливостями мислення є узагальнене і опосередковане відображення у корі головного мозку явищ навколишнього світу та їх взаємозв'язків, що здійснюється шляхом аналізу, синтезу, порівняння, систематизації, класифікації, конкретизації, абстракції, узагальнення. Дитині, хворій на ДЦП у зв'язку з ураженням центральної нервової системи і опорно-рухового апарату недоступні певні види рухової діяльності, що, у свою чергу, призводить до відставання розвитку наочно-дійового мислення. Затримка процесу формування словесно-логічного мислення до трьох років впливає на процес подальшого розвитку дитини. Порушення операційної сторони мислення може призвести до зниження рівня узагальнення або викривлення процесу узагальнення.

Для дослідження здатності до класифікації та аналізу застосовувалася методика виключення понять. Так, високий рівень узагальнення мають 10% учнів, достатній – 50%, середній – 40%. Виявлення стану логічності мислення підлітків, здатність диференціації істотних ознак предметів чи явищ від несуттєвих перевірялося за методикою виявлення суттєвих ознак. Так, достатній рівень логічності мислення мають 44% учнів, середній – 44%, початковий – 12%.

Процес становлення формально-логічного мислення у підлітковому віці характеризується нерівномірністю, що позначається на результатах розумової, а, отже, і навчальної діяльності. Діагностування операційно-пізнавальної готовності на початковому етапі навчання спиралося на вивчення результатів навчальних досягнень та соціально-педагогічного анамнезу дитини. Так, з української мови 4% учнів мають високий рівень успішності, 54% – достатній, 42% – середній. З математики 29% мають достатній рівень знань, 71% – середній. При вивченні природничого циклу наук 33% дітей виявили високий рівень успішності, 50% – достатній, 17% – середній.

Культурно-аксеологічна готовність об'єднує ціннісний та світоглядний аспекти формування інформаційної культури. Інформаційна культура розглядається нами як складова загальної культури людини. Аспект інформаційної культури включає формування системи знань, умінь та навичок, що необхідні для використання ІКТ у всіх сферах діяльності. Важливим є уміння застосовувати всі види роботи з інформацією, використовувати всесвітні мережі та комп'ютер для культурно-пізнавальних та розважальних цілей.

Діагностування стану культурно-аксеологічної готовності за розробленою нами анкету засвідчило низький рівень сформованості інформаційної культури дітей. Про існування електронних підручників та довідників знає 10% дітей, про існування електронних бібліотек – 8%. Про можливість відвідувати віртуальні музеї та здійснювати віртуальні подорожі країнами світу підлітки не знають. Свій рівень навичок роботи на комп'ютері діти оцінюють так: високий – 11%, достатній – 45%, середній – 33%, початковий – 11%.

Соціальна готовність характеризує адекватність підлітків при використанні інформаційно-комунікаційних технологій; навички психічної саморегуляції поведінки при роботі у мережах; здатність жити та розвиватись в інформаційному суспільстві; впевненість в успішному використанні ІКТ. [3]

Ми виявили достатній рівень сформованості соціальної готовності підлітків у результаті дослідження за розробленою нами анкетю. Так, мобільними телефонами для спілкування з батьками та друзями користуються 90% дітей. Учні вважають, що освоєння комп'ютера та уміння працювати у мережах Інтернет допоможе їм мати більше друзів. Всі опитані вважають, що уміння працювати на комп'ютері допоможуть їм у навчанні, оволодінні фахом та майбутньому працевлаштуванні.

Розроблена педагогічна методика дослідження рівня готовності підлітків із ДЦП до використання ІКТ, проведене діагностування рівня розвитку зазначеної готовності засвідчили:

- недостатній рівень сформованості процесів пам'яті, уваги, мислення підлітків із ДЦП;
- низький рівень сформованості культурно-аксеологічної готовності;
- достатній рівень сформованості соціальної готовності;
- високий рівень сформованості мотиваційно-потребнісної готовності.

З викладеного доходимо висновку, що констатувальний етап дослідження експериментально підтвердив висунуті теоретичні положення щодо несформованості стану готовності підлітків із ДЦП до використання ІКТ. Отримані експериментальні дані вказують на необхідність створення методики підготовки підлітків із ДЦП до використання ІКТ з урахуванням індивідуальних можливостей кожної дитини, інших специфічних особливостей навчання таких дітей, їх особливих освітніх потреб та проведення корекційної роботи направленої на формування зазначеної готовності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Савчин М.В., Василенко Л.П. Вікова психологія: навч. посібник. — К.: Академвидав, 2005. — 360 с.
2. Шевцов А.Г. Освітні основи реабілітології: [монографія] / А.Г. Шевцов. — К.: „МП Леся”, 2009. — 484 с.
3. Шевцов А.Г., Дітковська Л.А. Моделювання процесу формування готовності підлітків із дитячим церебральним паралічем до використання інформаційно-комунікаційних технологій. // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія: Зб. наук. праць. — К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2010. — №16. — С.233-239.

УДК 376-056.34:81

УДОСКОНАЛЕННЯ МОВЛЕННЕВОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ З ВАДАМИ РОЗУМОВОГО РОЗВИТКУ

Дмитрієва І.В.

доктор педагогічних наук, доцент
Слов'янський державний педагогічний університет

Стаття присвячена проблемі формування в розумово відсталих учнів умінь утворювати усні й письмові стилістично диференційовані зв'язні висловлювання. У роботі визначено основні шляхи удосконалення мовленнєвої культури школярів.

The article deals with the problem of forming at backward children the skills to form oral and written stylistic differential connected speech. The principal ways of improvement of the pupils' language culture are defined.

Ключові слова: розумово відсталі учні; усне і писемне мовлення; знання з мови і мовлення; комунікативні вміння і навички.

Key word: backward children, oral and written language, knowledge, skills, abilities in language and speech.

Проблема формування культури зв'язного мовлення як важливого компонента розвитку і виховання особистості школяра з інтелектуальними вадами не може бути розв'язана без належної організації процесу взаємозв'язаного навчання усного і писемного мовлення. Адже, як наголошується в Державному стандарті спеціальної освіти, основною змістовою лінією мовної освіти учнів, які потребують корекції розумового розвитку, є комунікативна, яка орієнтує на опанування всіх видів мовленнєвої діяльності – аудіювання, говоріння, читання і письмо.